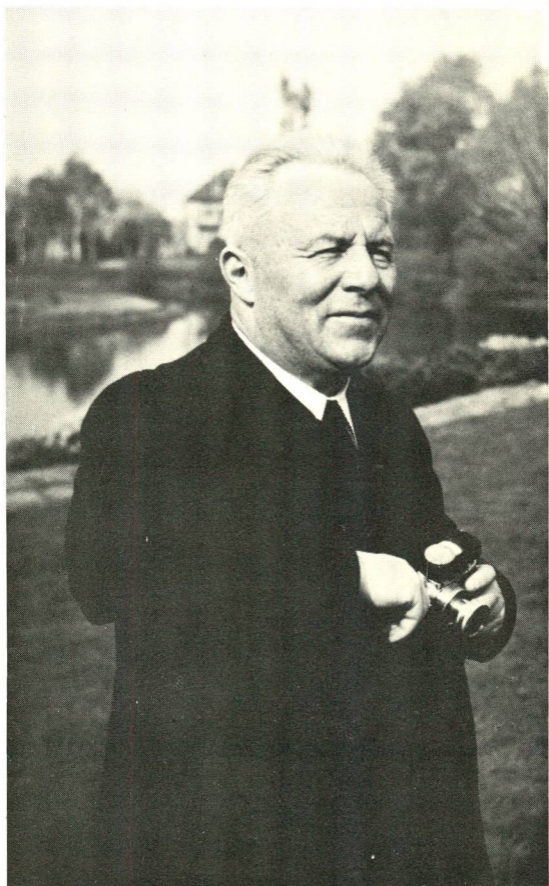

MARTENS, Adriaan, arts, hoogleraar (Bocholt 8 juni 1885 - Astene 26 september 1968).

Martens was de zoon van een sluiswachter van het Kempens kanaal. Hij genoot middelbaar onderwijs

aan het Koninklijk Atheneum te Antwerpen, waar hij in een kring waartoe o.m. Antoon Jacob, Hendrik de Man, Eugene de Bock en Antoon Picard behoorden, de kunstzinnige invloed van Pol de Mont onderging. In dat milieu groeide zijn radicale Vlaamse overtuiging, met een sterk vrijzinnig accent, die heel zijn leven gekenmerkt heeft en waardoor hij een tijdlang een kernfiguur van de Vlaamse strijd was. Aan de Gentse universiteit, waar hij geneeskunde studeerde (einddiploma 1912), was Martens onder de leden van het vrijzinnige studentengenootschap 't Zal wel Gaan een haantje-de-voorste. Driemaal is hij voorzitter geweest; de sporen van zijn activiteit vindt men in de almanakken van het genootschap terug. Het Klauwaert en Geus heeft hij in de praktijk beleefd, hoewel hij het accent meer en meer op het eerste woord van die leus legde. In samenwerking met Julius MacLeod, Hippoliet Meert, Lodewijk de Raet en Marcel Minnaert wierp hij zich zeer vroeg in de strijd voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit; hij sprak daarover in volksvergaderingen, tot in Luik toe, voor de Waalse studenten.

Ofschoon de katholieken, vooral enkele jongeren onder hen, zoals Frans van Cauwelaert, Lodewijk Dosfel en Alfons van de Perre, actief voor de vernederlandsing van Gent in het krijt traden, kan men niet ontkennen dat de vrijzinnige flaminganten het felst streden. Ze moesten zich tegen de remmende macht van de geestelijkheid verzetten, terwijl ze in de eigen liberale partij ook op weerstand stuitten.

Het is derhalve niet te verwonderen dat men zo-

veel vrijzinnigen aantreft bij de allereersten die tot het activisme toetraden. Onder hen Adriaan Martens. Toen in 1916 de vernederlandse universiteit te Gent tot stand kwam, behoorde Martens tot de nieuwe hoogleraren; zijn leeropdracht was : interne ziekteleer. In 1918 werd hij lid van de tweede Raad van Vlaanderen. Uit dien hoofde liep hij in 1919 voor een Brusselse Krijgsraad een terdoodveroordeling op.

De wapenstilstand van 11 november 1918 maakte een eind aan die eerste Vlaamse universiteit, en te Deinze, waar Martens woonde, werd zijn woning door het opgejaagde volk vernield. Hij week uit naar Nederland, haalde te Leiden de artsenbul en vestigde zich te Middelburg als internist. Zowel uit Nederland als uit Vlaanderen stroomden de patiënten toe. Dank zij de clementiewetten kon hij in 1929 naar België terugkeren; hij ging te Astene aan de Leie wonen, waar hij een polikliniek en een dieetkliniek oprichtte. Hij was een befaamd internist en droeg veel bij tot de emancipatie van de interne geneeskunde; voor de dieetgeneeskunde in het bijzonder was hij een baanbreker en hij maakte het vak rijp voor academische erkenning.

In 1938-'39 werd de Vlaamse Academie voor Geneeskunde opgericht. Adriaan Martens behoorde tot de kern van de eerste academiëleden. De Brusselse kringen namen dat echter niet; zij lieten de regering interpellieren en dwongen ze tot aftreden. Het kwam tot parlamentsontbinding en vervroegde verkiezingen op 2 april 1939. Martens werd van velerlei zijde dringend gevraagd ontslag te nemen als academiëlid, ten einde uit de verwarring te komen. Frank Baur was de woordvoerder. Anderen daarentegen, vooral de meest rechtlijnigen, drongen aan op standhouden. Martens nam ontslag op de dag van de verkiezingen zelf, na de sluiting van de stembureaus, voordat de uitslag bekend was. Vrienden betreurden die beslissing en beschouwden dit niet als een Vlaamse overwinning, ofschoon de Vlaamse vertegenwoordiging versterkt uit de stembus kwam. De politieke annalen vermelden de aangelegenheid als de „zaak-Martens” (z. ook Manifest van Antwerpen).

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 10 mei 1940 werd Martens naar het Franse strafkamp Le Vernet in de Pyreneeën overgebracht. Zijn woning te Astene, met haar talrijke kunstschatten, werd door het Belgische keurkorps, de Ardense Jagers, lelijk gehavend. De naam Martens alleen maakte de Waalse manschappen razend. Met de andere Vlaamse en politieke gedetineerden kwam Martens begin juli 1940 vrij. Kort daarop werd hij door de secretaris-generaal M. Nyns als opvolger van de emeritus professor De Stella tot titularis van de interne kliniek te Gent benoemd. Reimond Speleers kreeg de, eveneens vacante, leerstoel van de oogheelkunde. Twee hoogleraren van de eerste Vlaamse universiteit uit de periode 1916-'18 bezetten daarmee opnieuw de leerstoel, waaruit zij in 1918 verjaagd waren. Het was vooral, naar het getuigenis van Jan Grauls, toenmalig directeur-generaal van hoger onderwijs, staatsminister Maurice Lippens, die op de herbenoeming van Martens en Speleers bij de benoemende secretaris-generaal aangedrongen had.

In september 1944 werd Martens natuurlijk ontslagen, en ofschoon hij tijdens heel de Tweede Wereldoorlog politiek niet actief geweest was en

door de Gentse krijgsauditeur niet gearresteerd en zelfs niet voor verhoor opgeroepen was, werd hij in juni 1945 van Brussel uit door de substituut Marc de Smedt gearresteerd. Achter zijn proces werd spoed gezet en de Brusselse krijgsraad veroordeelde hem tot tien jaar gevangenisstraf en drie miljoen frank boete. De repressie na de Tweede Wereldoorlog heeft hem toen zijn houding tijdens de Eerste Wereldoorlog aangerekend. Zo luidde trouwens ook de beschuldiging. In 1948 kwam hij voorlopig en in 1950 voorgoed vrij. De drukke medische activiteit te Astene begon weer volop zij het met hulp van toegewijde assistenten. Op 15 december 1962 werd te Antwerpen door vrienden en dankbare patiënten Martens' gouden dokters jubileum gevierd. Er waren o.m. toespraken van Nobelprijswinnaar K. Heymans, gouverneur R. de Clerck, staatsminister G. Eyskens. Het dankwoord van Martens kan men beschouwen als zijn medisch testament, waarin hij uiting gaf aan zijn opvatting van het medisch beroep. Er verscheen een hulde album: Hulde aan Dr. Adr. Martens, Osterriethuis, 15 december 1965.

Martens telde veel vrienden, ook onder degenen die zijn overtuiging niet deelden. Samen met zijn echtgenote, Jeanne Vercoullie, dochter van de filoloog hoogleraar Jozef Vercoullie, werd hij op het Campo Santo te Sint-Amandsberg begraven (7 oktober 1968).

LITERATUUR: *La Vérité sur l'affaire Martens. Un problème d'actualité* (1939); - L. Elaut, *Geschiedenis en voor geschiedenis van de Kon. Vlaamse Akademie voor Geneeskunde*, in *Periodiek*, jg. 29 (1964, p. 8-12); - J. Florquin, *Dr. Adriaan Martens*, in *Ten huize van...*, III (1966, p. 250-276); - L. Elaut, *In Memoriam Adriaan Martens: een stuk medische en Vlaamse geschiedenis*, in *Periodiek*, jg. 33 (1968, p. 211-226); - F. Comhaire, *In memoriam Dokter Adriaan H.A. Martens*, in *De Brug* (Rijksuniv. Gent), jg. 13 (1969, p. 64-66); - L. Elaut, *Martens, Adriaan Albert Herman*, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, IV (1970).

LEO ELAUT